

**Ανάλυση του φαινομένου της διασυνοριακής ανώτατης εκπαίδευσης με έμφαση
στην διασφάλιση ποιότητας**

Χριστίνα Πανώριου

Μεταπτυχιακή φοιτήτρια MaHer

Abstract

The objective of this paper is to analyze the phenomenon of cross-border higher education with emphasis on quality assurance. Cross-border higher education is one of the dimensions of the internationalization of higher education, a phenomenon that includes a variety of higher education issues. Interest in internationalization, particularly in cross-border higher education, has increased over the last decade, demonstrating the need for developing quality assurance systems. It is therefore necessary to check the quality of the programs offered and the services provided. To address possible problems, guidelines have been issued by UNESCO. The purpose of the guidelines is to promote international cooperation and make the importance of quality in cross-border higher education understood. In 2015, the OECD published the results of a survey conducted on the degree of implementation of the guidelines for each of the actors involved in cross-border higher education. According to the results, the majority of those involved comply fairly well with the UNESCO guidelines, however, a lot of effort is still required either by specific countries or by those involved in this process. The existence of the guidelines appears to be necessary as does control over their implementation.

Keywords

Internationalization, cross-border higher education, typology, quality assurance, guidelines.

Περίληψη¹

Το αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η ανάλυση του φαινομένου της διασυνοριακής ανώτατης εκπαίδευσης με έμφαση στην διασφάλιση ποιότητας. Η διασυνοριακή ανώτατη εκπαίδευση είναι μία από τις διαστάσεις της διεθνοποίησης της ανώτατης εκπαίδευσης, ένα φαινόμενο που συμπεριλαμβάνει πληθώρα θεμάτων της ανώτατης εκπαίδευσης. Το ενδιαφέρον για την διεθνοποίηση στο εξωτερικό και συγκεκριμένα για την διασυνοριακή ανώτατη εκπαίδευση έχει αυξηθεί κατά την τελευταία δεκαετία, γεγονός που καταδεικνύει την ανάγκη για ανάπτυξη συστημάτων διασφάλισης ποιότητας. Ως εκ τούτου, κρίνεται αναγκαίος ο έλεγχος της ποιότητας των προσφερόμενων προγραμμάτων αλλά και των παρεχόμενων υπηρεσιών. Για την αντιμετώπιση ενδεχόμενων προβλημάτων έχουν εκδοθεί οδηγίες και κατευθυντήριες γραμμές από την UNESCO. Σκοπός των κατευθυντήριων γραμμών είναι η προώθηση της διεθνούς συνεργασίας και η κατανόηση της σημασίας που έχει η ποιότητα στην διασυνοριακή ανώτατη εκπαίδευση. Το 2015, ο ΟΟΣΑ δημοσίευσε τα αποτελέσματα έρευνας που πραγματοποιήθηκε σχετικά με τον βαθμό υλοποίησης των κατευθυντήριων γραμμών για κάθε έναν από τους εμπλεκόμενους στην διασυνοριακή ανώτατη εκπαίδευση φορείς. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, η πλειοψηφία των εμπλεκόμενων παραγόντων συμμορφώνεται σε ικανοποιητικό βαθμό με τις οδηγίες της UNESCO, παρόλα αυτά απαιτείται αρκετή προσπάθεια ακόμα είτε από συγκεκριμένες χώρες είτε από φορείς που εμπλέκονται στη συγκεκριμένη διαδικασία. Η ύπαρξη των κατευθυντήριων γραμμών φαίνεται να είναι απαραίτητη όπως επίσης και η παρακολούθηση υλοποίησής τους.

Λέξεις κλειδιά

Διεθνοποίηση, διασυνοριακή ανώτατη εκπαίδευση, τυπολογία διασφάλιση ποιότητας, κατευθυντήριες γραμμές.

Εισαγωγή

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης εργασίας θα αναλύσουμε το φαινόμενο της διασυνοριακής ανώτατης εκπαίδευσης και θα εστιάσουμε στην διασφάλιση της ποιότητάς της.

Στην πρώτη ενότητα, θα εξετάσουμε σε αδρές γραμμές το φαινόμενο της διεθνοποίησης της ανώτατης εκπαίδευσης, αφού η διασυνοριακή ανώτατη εκπαίδευση αποτελεί μία από τις διαστάσεις της διεθνοποίησης, ενός φαινομένου που συνδέεται άμεσα με τον χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης και ασκεί ποικίλες επιρροές. Πιο συγκεκριμένα, θα αναφερθούμε ακροθιγώς στον όρο «διεθνοποίηση ανώτατης εκπαίδευσης», έναν όρο ο οποίος συνδέθηκε αρχικά με την κινητικότητα των φοιτητών και πλέον συνδέεται με πληθώρα θεμάτων.

---

¹ Η εργασία αυτή έγινε υπό την επίβλεψη του καθηγητή Διονύση Κλάδη.

Στη συνέχεια, στην δεύτερη ενότητα, το ενδιαφέρον εστιάζεται στη σύνδεση της διεθνοποίησης με την διασυνοριακή ανώτατη εκπαίδευση και γίνεται απόπειρα βιβλιογραφικής επισκόπησης σχετικά με τους ορισμούς που έχουν δοθεί για να περιγράψουν το φαινόμενο της διασυνοριακής ανώτατης εκπαίδευσης, ενώ στην τρίτη ενότητα θα αναλύσουμε τον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιείται/εφαρμόζεται η διασυνοριακή ανώτατη εκπαίδευση.

Στην τέταρτη ενότητα, θα παραθέσουμε και θα ερμηνεύσουμε τους διαφορετικούς τύπους διασυνοριακής ανώτατης εκπαίδευσης έτσι ώστε να μπορέσουμε να κατανοήσουμε τα προβλήματα που προκύπτουν σχετικά με την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, ενώ στην επόμενη ενότητα θα εξετάσουμε και θα προσπαθήσουμε να ερμηνεύσουμε τις κατευθυντήριες γραμμές που έχουν δοθεί από την UNESCO σε συνεργασία με τον ΟΟΣΑ για την διασφάλιση ποιότητας στην διασυνοριακή ανώτατη εκπαίδευση.

Τέλος, θα εξετάσουμε τον βαθμό υλοποίησης των κατευθυντήριων γραμμών μέσα από έρευνα που πραγματοποίησε ο ΟΟΣΑ το 2014 και δημοσιεύτηκε το 2015.

Καταληκτικά, σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να αναδείξει το φαινόμενο της διασυνοριακής ανώτατης εκπαίδευσης και την αναγκαιότητα ύπαρξης διαδικασιών που θα στοχεύουν στην διασφάλιση της ποιότητας της διασυνοριακής ανώτατης εκπαίδευσης.

1. Εισαγωγικά για την διεθνοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης

Η διεθνοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης είναι ένα φαινόμενο ιδιαίτερα πολυδιάστατο και με αντικρουόμενες αναφορές. Κάνοντας βέβαια μια ιστορική αναδρομή θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι ο Ψυχρός Πόλεμος αποτέλεσε την κυρίαρχη αιτία για την διεθνοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης και τη μετάβαση από ένα ελιτίστικο σύστημα εκπαίδευσης στη μαζικοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης. Βέβαια αυτό έγινε σταδιακά με αργά βήματα στην αρχή (1950-1970) και επιταχυνόμενα στη συνέχεια. Ουσιαστικά, τα τελευταία 30 χρόνια τα ευρωπαϊκά προγράμματα για την έρευνα και την εκπαίδευση και πιο συγκεκριμένα το πρόγραμμα Erasmus αλλά κι άλλα ερευνητικά προγράμματα όπως αυτό του Marie Curie, έχουν

αποτελέσει το εργαλείο-κλειδί για την εμφάνιση και εξάπλωση της διεθνοποίησης στην ανώτατη εκπαίδευση. Η διεθνοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης έχει επηρεαστεί από την παγκοσμιοποίηση των οικονομιών και των κοινωνιών αλλά κι από την αυξανόμενη αξία της γνώσης. Καθοδηγείται από έναν δυναμικό και συνεχώς εξελισσόμενο συνδυασμό πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικο-πολιτιστικών και ακαδημαϊκών στοιχείων (European Parliament, 2015).

Με την πάροδο των χρόνων, η έννοια της διεθνοποίησης έχει διευρυνθεί από την αρχική και σχεδόν αποκλειστική εστίαση στην ανταλλαγή φοιτητών και έχει εξελιχθεί σε μια έννοια που συμπεριλαμβάνει τη μεταρρύθμιση των προγραμμάτων σπουδών, τη βελτίωση της ποιότητας στην εκπαίδευση και την έρευνα και τη στρατηγική ανάπτυξη των ιδρυμάτων, καθώς θεωρείται όλο και περισσότερο ως μια διαδικασία που συνδέεται με τον στρατηγικό σχεδιασμό των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης (Van Der Wende, Beerkens, & Teichler, 1999).

Στο σημείο αυτό, θα ήταν χρήσιμο να παραθέσουμε κάποιους ενδεικτικούς ορισμούς για την έννοια της διεθνοποίησης. Σύμφωνα με την Knight, η διεθνοποίηση σε επίπεδο ιδρύματος μπορεί να περιγραφεί ως μια διαδικασία ένταξης της διεθνούς και διαπολιτισμικής διάστασης στην διδασκαλία, στην έρευνα και σε όλες τις υπηρεσίες του ιδρύματος (Knight, 1994). Δέκα χρόνια αργότερα, και προκειμένου να λάβει υπόψη και τις αλλαγές που παρατηρούνται γενικότερα στον χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης όπως είναι ο αυξανόμενος ανταγωνισμός και η εμπορευματοποίηση αλλά και η διασυνοριακή δράση της ανώτατης εκπαίδευσης, η ίδια η Knight έδωσε νέο ορισμό σύμφωνα με τον οποίο η διεθνοποίηση ορίζεται ως μια διαδικασία ενσωμάτωσης της διεθνούς, της διαπολιτισμικής ή της παγκόσμιας διάστασης στο σκοπό, στις λειτουργίες ή στην αποστολή της ανώτατης εκπαίδευσης (Knight, 2004).

Οι δύο βασικές διαστάσεις της διεθνοποίησης είναι η κατ'οίκον διεθνοποίηση και η διεθνοποίηση στο εξωτερικό. Η κατ'οίκον διεθνοποίηση είναι προσανατολισμένη κυρίως στο πρόγραμμα σπουδών, την διδασκαλία και τη μάθηση, τα αποτελέσματα και είναι εστιασμένη στις δραστηριότητες που αναπτύσσουν διεθνή ή παγκόσμια κατανόηση και διαπολιτισμικές δεξιότητες για όλους τους φοιτητές στο εγχώριο μαθησιακό περιβάλλον. Από την άλλη, η διεθνοποίηση στο εξωτερικό εκλαμβάνεται ως όλα τα είδη εκπαίδευσης εκτός συνόρων, δηλαδή η κινητικότητα των ανθρώπων και

των προγραμμάτων. Αναφορικά με την διασυνοριακή ανώτατη εκπαίδευση, ο όρος περιγράφει τις περιπτώσεις των φοιτητών που βρίσκονται σε διαφορετική χώρα από εκείνη του φορέα ανάθεσης (European Parliament, 2015).

2. Συνδέοντας την διασυνοριακή ανώτατη εκπαίδευση με την διεθνοποίηση

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, το ενδιαφέρον μας θα εστιαστεί στην διεθνοποίηση στο εξωτερικό και πιο συγκεκριμένα στην διασυνοριακή ανώτατη εκπαίδευση (ΔΣΑΕ) (Cross – border Higher Education - CBHE). Στόχος της συγκεκριμένης ενότητας είναι να δούμε πώς συνδέεται η ΔΣΑΕ με την διεθνοποίηση. Ως ΔΣΑΕ ορίζεται η μάθηση που παρέχεται σε φοιτητές που εδρεύουν σε διαφορετική χώρα (χώρα Β/χώρα εισαγωγής/χώρα υποδοχής) από εκείνη στην οποία βρίσκεται το πανεπιστήμιο που παρέχει το πρόγραμμα σπουδών και τον σχετικό τίτλο σπουδών (χώρα Α/χώρα εξαγωγής/χώρα πάροχος). Επίσης, θα μπορούσε να θεωρηθεί ως στοιχείο της διεθνοποίησης της ανώτατης εκπαίδευσης, στο οποίο αναπτύσσονται παράλληλα η διασυνοριακή ροή φοιτητών, η ανάπτυξη εδρών παροχής ανώτατης εκπαίδευσης εκτός συνόρων και τέλος η εικονική κινητικότητα προγραμμάτων e-learning. Οι χώρες πάροχοι συχνά προσελκύουν έναν φοιτητικό πληθυσμό που επιδιώκει να συνδυάσει την εργασία και τις σπουδές. Οι εγχώριοι φοιτητές είναι πρόθυμοι να πληρώσουν περισσότερα για να παρακολουθήσουν τα διεθνή ιδρύματα επειδή αντιμετωπίζουν την απόκτηση του ξένου πτυχίου ως μέσο για καλύτερη απασχόληση στο μέλλον στην δική τους χώρα. Πλεονεκτήματα παρατηρούνται και για τις χώρες υποδοχής, καθώς η παρουσία εδρών ξένων πανεπιστημίων τους επιτρέπει να αυξήσουν την πρόσβαση του δικού τους πληθυσμού στην ανώτατη εκπαίδευση με πολύ χαμηλό κόστος.

Παρόλα αυτά, παρουσιάζονται συχνά προβλήματα ποιότητας σε σχέση με τις έδρες και τις υπηρεσίες δικαιοχρησίας² (franchise operations). Συγκεκριμένα, όταν συνάπτονται συμφωνίες δικαιοχρησίας χωρίς άμεση συμμετοχή του ιδρύματος της χώρας υποδοχής,

---

² Ο όρος *δικαιοχρησία* (franchising) «δηλώνει την διαδικασία με την οποία ένα ίδρυμα εξουσιοδοτεί ένα άλλο ίδρυμα να διδάσκει ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα ενώ το ίδιο διατηρεί κανονικά τον γενικό έλεγχο του περιεχομένου του προγράμματος, του τρόπου διδασκαλίας και των διαδικασιών αξιολόγησης. Το δικαιοπάροχο ίδρυμα μπορεί να εγκρίνει μερικές προσαρμογές του περιεχομένου του προγράμματος προκειμένου να αντιμετωπισθούν τοπικές ανάγκες» (Τσαούσης, 2003).

υπάρχει κίνδυνος υποβαθμισμένης ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών. Ωστόσο, αξίζει να επισημανθεί ότι εξαιτίας της μαζικοποίησης της ανώτατης εκπαίδευσης, όλοι οι τύποι ΔΣΑΕ ενδέχεται να έχουν προβλήματα ως προς την ποιότητα της εκπαίδευσης που παρέχουν. Ενώ ορισμένες συμφωνίες πράγματι αποτυγχάνουν, υπάρχουν και εκείνοι που παρέχουν υψηλά πρότυπα εκπαίδευσης και κατάρτισης και συμβάλλουν θετικά στην επίτευξη των κοινωνικών και οικονομικών αναπτυξιακών στόχων της χώρας υποδοχής.

Όπως και για την διεθνοποίηση, έτσι και για τη ΔΣΑΕ έχουν δοθεί αρκετοί ορισμοί προκειμένου να περιγραφεί όσο το δυνατόν καλύτερα το εύρος των διαδικασιών και των λειτουργιών που περικλείουν οι όροι αυτοί. Σύμφωνα με την Knight η διασυνοριακή ανώτατη εκπαίδευση αναφέρεται στην κυκλοφορία ανθρώπων, προγραμμάτων, γνώσεων, ιδεών, έργων και υπηρεσιών πέρα από τα εθνικά σύνορα (Knight, 2005). Στη συνέχεια, παραθέτουμε ορισμό της διασυνοριακής ανώτατης εκπαίδευσης που έχει δοθεί από την Παγκόσμια Τράπεζα και τον ΟΟΣΑ και ο οποίος έχει κοινά στοιχεία με τον ορισμό της Knight. *«Η Διασυνοριακή Ανώτατη Εκπαίδευση αναφέρεται στην κυκλοφορία προσώπων, προγραμμάτων, προγραμμάτων σπουδών, έργων, έρευνας και υπηρεσιών στην Ανώτατη Εκπαίδευση πέρα από τα εθνικά δικαιοδοτικά σύνορα»* (OECD & The World Bank, 2007).

Συνοψίζοντας, η διεθνοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης τα τελευταία χρόνια, αποκτά νέες μορφές προκειμένου να ανταποκριθεί στις αυξανόμενες προκλήσεις στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης, με την διασυνοριακή ανώτατη εκπαίδευση να κατέχει ένα σημαντικό ρόλο, καθώς η κινητικότητα τόσο των φοιτητών όσο και του προσωπικού – πραγματική ή εικονική – αυξάνεται με ραγδαίους ρυθμούς.

3. Εισαγωγικά για την διασυνοριακή ανώτατη εκπαίδευση

Την τελευταία δεκαετία το ενδιαφέρον για την διεθνή ακαδημαϊκή κινητικότητα έχει αυξηθεί. Δεν είναι μόνο οι φοιτητές και οι καθηγητές αυτοί οι οποίοι μετακινούνται σε όλο τον κόσμο, αλλά και διαφορετικά είδη παρόχων (providers) ανώτατης εκπαίδευσης συμπεριλαμβανομένων ιδιωτικών επιχειρήσεων, παραδοσιακών ακαδημαϊκών ιδρυμάτων και επαγγελματικών οργανισμών, οι οποίοι μεταφέρουν ακαδημαϊκά

προγράμματα για φοιτητές στις χώρες εισαγωγής (Knight, 2005). Στόχος της παρούσας ενότητας είναι να εξετάσει και να αναλύσει τις διαφορετικές ερμηνείες και χρήσεις των όρων που χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν ή να χαρακτηρίσουν το φαινόμενο της ΔΣΑΕ. Σύμφωνα με ορισμό που δίνεται από την UNESCO, και για καλύτερη κατανόηση όσων θα ακολουθήσουν, διασυνοριακή ανώτατη εκπαίδευση είναι η παροχή εκπαίδευσης σε μία χώρα η οποία προέρχεται άμεσα, ολόκληρη ή μέρος αυτής, από μία άλλη χώρα. Η εκπαίδευση αυτή αναφέρεται στις εκπαιδευτικές υπηρεσίες που προσφέρονται στους φοιτητές μίας χώρας πέρα από τα εθνικά σύνορα του παρόχου. Στην περίπτωση αυτή οι φοιτητές δεν μετακινούνται από τη χώρα τους. Επομένως, η περίπτωση αυτή αντιδιαστέλλεται από την περίπτωση των φοιτητών οι οποίοι μετακινούνται από τη χώρα τους και μεταβαίνουν στο εξωτερικό. Στη δεύτερη αυτή περίπτωση αναφερόμαστε σε μια άλλη μορφή διεθνοποιημένης εκπαίδευσης η οποία δεν εμπίπτει στην έννοια της ΔΣΑΕ (UNESCO, 2007).

Στο σημείο αυτό, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούμε στο διαχωρισμό που υπάρχει μεταξύ των χωρών που παρέχουν ΔΣΑΕ και των χωρών που λειτουργούν ως παραλήπτες ΔΣΑΕ. Η χώρα παροχής διασυνοριακής ανώτατης εκπαίδευσης (the provider country) είναι η χώρα από την οποία προέρχεται το πρόγραμμα, οι τίτλοι σπουδών ή οποιαδήποτε άλλη πνευματική ιδιοκτησία και προορίζεται για μια άλλη χώρα. Αντίθετα, η χώρα υποδοχής (the receiver country) είναι η χώρα – παραλήπτης που προμηθεύεται από το εξωτερικό, προγράμματα, τίτλους σπουδών ή οποιαδήποτε άλλη πνευματική ιδιοκτησία.

Αναφορικά με τις χώρες οι οποίες παρέχουν ΔΣΑΕ, είναι σημαντικό να παραθέσουμε τους παράγοντες που τις οδηγούν στην αναζήτησή της. Αρχικά, στοχεύουν όχι μόνο στην προσέλκυση φοιτητών από το εξωτερικό, γεγονός το οποίο ενισχύει την διεθνή φήμη και την ορατότητα του ιδρύματος, αλλά και στην προσέλκυση σπουδαστών να φοιτήσουν και να καταρτιστούν σε ένα ίδρυμα με χαμηλό κόστος σπουδών χωρίς να χρειάζεται να φύγουν από τη χώρα τους. Επιπλέον, η χώρα υποδοχής στοχεύει στην προσέλκυση ενός πιο ευέλικτου τρόπου μελέτης που προσφέρεται από τη ΔΣΑΕ όπως π.χ. μερική φοίτηση και εξ αποστάσεως εκπαίδευση μέσω e-learning. Τέλος, οι χώρες υποδοχής προσδοκούν να αντιμετωπίσουν την μη επαρκή προσφορά ανώτατης εκπαίδευσης που ενδέχεται να υπάρχει στη χώρα τους και την ίδια στιγμή να

αποκτήσουν μεγαλύτερη ποικιλία παρεχόμενων προγραμμάτων σπουδών. Όσον αφορά τις χώρες που λειτουργούν ως πάροχοι ΔΣΑΕ κρίνεται σκόπιμο να αναφέρουμε ότι μέσω αυτής αποκομίζουν – δημιουργούν πρόσθετες πηγές εσόδων και την ίδια στιγμή παρατηρείται μια αλλαγή στην ακαδημαϊκή και οργανωτική κουλτούρα των παρόχων ανώτατης εκπαίδευσης, αφού δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην επιχειρηματικότητα και στην αναζήτηση νέων εμπορικών ευκαιριών. Τελευταίο αλλά εξίσου σημαντικό, είναι το γεγονός ότι οι χώρες – πάροχοι έχουν την ευκαιρία να δοκιμάσουν τα προγράμματά τους σε μία ξένη χώρα και ενδεχομένως να ενισχύσουν τη φήμη τους στο πεδίο του διεθνούς ανταγωνισμού (UNESCO, 2007).

Η αυξημένη μεταφορά εκπαίδευσης μεταξύ των χωρών υποδηλώνει ότι η εκπαίδευση γίνεται όλο και περισσότερο παγκοσμιοποιημένη και τα εκπαιδευτικά προϊόντα θεωρούνται συχνά εμπορεύσιμα και καταναλωτικά αγαθά. Με αυτό τον τρόπο, συνδέονται όλο και περισσότερο με την αγορά και τη ζήτηση των καταναλωτών γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα την ανάδυση προβλημάτων σχετικών με την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, κάτι το οποίο θα μας απασχολήσει στη συνέχεια της εργασίας (UNESCO, 2007).

4. Η τυπολογία της διασυνοριακής ανώτατης εκπαίδευσης

Για να αποκτήσουμε μια ολοκληρωμένη εικόνα σχετικά με τα προβλήματα που συνδέονται με την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών της διασυνοριακής ανώτατης εκπαίδευσης, κρίνεται απαραίτητο να παραθέσουμε και να ερμηνεύσουμε τους διαφορετικούς τύπους της ΔΣΑΕ. Αρχικά, θα αναφερθούμε στην τυπολογία της ΔΣΑΕ που σχετίζεται με τους παρόχους (typology of cross-border providers), στη συνέχεια στην τυπολογία που προκύπτει με βάση τα είδη των προγραμμάτων κινητικότητας (typology of cross-border program mobility modes) και τέλος στην τυπολογία αναφορικά με τα είδη των παρόχων κινητικότητας (typology of cross-border provider mobility modes) (Knight, 2005).

4.1 Τυπολογία με βάση τους παρόχους ΔΣΑΕ

Ένας πρώτος τρόπος ταξινόμησης της ΔΣΑΕ σε τύπους είναι με βάση τους παρόχους ΔΣΑΕ. Οι πάροχοι της διασυννοριακής ανώτατης εκπαίδευσης μπορεί να είναι αναγνωρισμένα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης (recognized HEIs), μη αναγνωρισμένα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης (non-recognized HEIs), εμπορικές επιχειρήσεις ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης (commercial company HEIs), εταιρικά ιδρύματα (corporate HEIs), σύνδεσμοι/δίκτυα (affiliations/networks) και εικονικά ιδρύματα (virtual HEIs) (Knight, 2005).

4.2 Τυπολογία με βάση την κινητικότητα των προγραμμάτων

Ένας δεύτερος τρόπος ταξινόμησης της ΔΣΑΕ σε τύπους είναι με βάση την κινητικότητα των προγραμμάτων. Στην περίπτωση αυτή, η ΔΣΑΕ κατηγοριοποιείται σε franchise, twinning, double/joint degree, articulation, validation και virtual/distance. Σχετικά με το franchise, πρόκειται για μια συμφωνία στην οποία ένας πάροχος εκπαιδευτικών υπηρεσιών στην χώρα παροχής ή εξαγωγής (χώρα Α) εξουσιοδοτεί έναν άλλο πάροχο στη χώρα υποδοχής ή εισαγωγής (χώρα Β) να μεταφέρει το μάθημα ή το πρόγραμμα ή κάποια εκπαιδευτική υπηρεσία στην χώρα του ή σε άλλες χώρες. Το δίπλωμα απονέμεται από τη χώρα Α. Ο προγραμματισμός της διδασκαλίας, η διαχείριση, η αξιολόγηση, η κατανομή των εσόδων, οι πιστωτικές μονάδες και οι τίτλοι σπουδών προσαρμόζονται για κάθε μία από αυτές τις συμφωνίες και οφείλουν να συμμορφώνονται με τους εθνικούς κανόνες και νόμους της χώρας υποδοχής. Όσον αφορά το twinning, πρόκειται για μια κατάσταση στην οποία η χώρα Α συνεργάζεται με τη χώρα Β για να αναπτύξουν ένα σύστημα το οποίο επιτρέπει στους φοιτητές να παρακολουθήσουν μαθήματα είτε στη μία χώρα είτε στην άλλη. Στους φοιτητές αυτούς παρέχεται μόνο ένα δίπλωμα από τον πάροχο της χώρας παρόχου. Στο twinning, τα προγράμματα και η απονομή του διπλώματος συνήθως συμμορφώνονται με τους εθνικούς κανονισμούς της χώρας Α. Αναφορικά με το double/joint degree, είναι μία συμφωνία στην οποία συνεργάζονται πάροχοι από διάφορες χώρες με σκοπό να προσφέρουν ένα πρόγραμμα για το οποίο οι φοιτητές λαμβάνουν τίτλο σπουδών κι από τους δύο παρόχους ή ένα κοινό δίπλωμα από τους συνεργαζόμενους παρόχους. Οι ρυθμίσεις για την παροχή των προγραμμάτων και τα κριτήρια για την απονομή των

τίτλων είναι προσαρμοσμένα για κάθε συνεργατική πρωτοβουλία σύμφωνα με τους εθνικούς κανονισμούς κάθε χώρας. Το articulation είναι διάφοροι τύποι συμφωνιών μεταξύ παρόχων εγκατεστημένων σε διαφορετικές χώρες που επιτρέπουν στους φοιτητές να αποκτήσουν πιστωτικές μονάδες (credits) για μαθήματα ή προγράμματα που προσφέρονται από όλους τους συνεργάτες. Αυτό επιτρέπει στους φοιτητές να συγκεντρώσουν credits για κάποια εργασία από έναν πάροχο κι από κάποιον άλλο να αποκτήσουν τίτλο σπουδών. Σχετικά με το validation, πρόκειται για συμφωνίες επικύρωσης μεταξύ παρόχων σε διαφορετικές χώρες. Οι συμφωνίες αυτές επιτρέπουν στη χώρα υποδοχής να απονείμει τίτλο σπουδών της χώρας Α. Σε ορισμένες περιπτώσεις, ενδέχεται η χώρα πάροχος να μην προσφέρει τα ίδια μαθήματα ή τα ίδια διπλώματα κάτι το οποίο μπορεί να εγείρει ερωτήματα σχετικά με την ποιότητα του συγκεκριμένου τύπου. Τέλος, το virtual/distance, αφορά ρυθμίσεις στις οποίες οι πάροχοι προσφέρουν μαθήματα ή προγράμματα σε φοιτητές σε διαφορετικές χώρες εξ αποστάσεως και μέσω ηλεκτρονικών μέσων (e-learning). Το μοντέλο αυτό μπορεί να περιλαμβάνει και κάποια προσωπική υποστήριξη για τους φοιτητές δια ζώσης μέσω εγχώριων κέντρων μελέτης ή υποστήριξης (Knight, 2007).

4.3 Τυπολογία με βάση την κινητικότητα των παρόχων

Ένας τρίτος τρόπος ταξινόμησης της ΔΣΑΕ σε τύπους είναι με βάση την κινητικότητα των παρόχων. Η διασυνοριακή κινητικότητα των παρόχων μπορεί να περιγραφεί ως η φυσική ή εικονική μετακίνηση εκτός συνόρων ενός φορέα παροχής εκπαίδευσης (ιδρύματος, οργάνωσης, εταιρείας) μιας χώρας Α ώστε να καθιερώσει μια παρουσία προσφέροντας εκπαίδευση, κατάρτιση, προγράμματα ή υπηρεσίες σε φοιτητές αλλά και σε άλλους «πελάτες» σε μία άλλη χώρα Β. Η διαφορά μεταξύ κινητικότητας προγράμματος και κινητικότητας παρόχου έγκειται στο ότι στην πρώτη περίπτωση το πρόγραμμα και οι υπηρεσίες παρέχονται στη χώρα Β ενώ ο πάροχος παραμένει στη χώρα Α, ενώ στη δεύτερη περίπτωση ο πάροχος μετακινείται κι αυτός στη χώρα Β όπου και παρέχονται το πρόγραμμα και οι υπηρεσίες. Μια διακριτή διαφορά συνεπώς μεταξύ της κινητικότητας του προγράμματος και της κινητικότητας του παρόχου, είναι ότι με την κινητικότητα του παρόχου ο φοιτητής δεν βρίσκεται απαραίτητα σε διαφορετική χώρα από τον φορέα που χορηγεί τους τίτλους, κάτι το οποίο συμβαίνει συνήθως στην

κινητικότητα προγράμματος. Επιπλέον, οι πιστωτικές μονάδες και οι τίτλοι σπουδών απονέμονται από τον μετακινηθέντα ξένο πάροχο ή από συνεργαζόμενο εγχώριο εταίρο.

Οι διαφορετικές μορφές διασυνοριακής κινητικότητας των φορέων παροχής εκπαιδευτικών υπηρεσιών διακρίνονται ως εξής: branch campus, independent institution, acquisition/merger, study centre/teaching site και affiliation/networks. Στο branch campus, ο πάροχος της μίας χώρας Α, ιδρύει μία δορυφορική έδρα σε μία άλλη χώρα Β για την παροχή μαθημάτων και προγραμμάτων στη χώρα Β. Ο τίτλος σπουδών απονέμεται από τον πάροχο της πρώτης χώρας Α. Όσον αφορά το independent institution, ένας ξένος πάροχος σε μία χώρα Α (ένα παραδοσιακό πανεπιστήμιο, μια εμπορική επιχείρηση ή κάποιο δίκτυο), ιδρύει σε μία άλλη χώρα Β ένα ανεξάρτητο ίδρυμα ανώτατης εκπαίδευσης για να προσφέρει μαθήματα ή προγράμματα και να απονείμει τίτλους σπουδών στη χώρα Β. Η ανεξαρτησία του νέου Ιδρύματος στη χώρα Β έγκειται στο ότι δεν διατηρούνται εξαρτήσεις από τη χώρα Α. Στην περίπτωση του acquisition/merger, ένας ξένος πάροχος αγοράζει μέρος ή το 100% ενός τοπικού ιδρύματος ανώτατης εκπαίδευσης σε μία άλλη χώρα. Στο study centre/teaching site, ένας ξένος φορέας της χώρας Α ιδρύει κέντρα σπουδών σε μία άλλη χώρα Β με σκοπό την υποστήριξη των φοιτητών για να παρακολουθούν εκεί τα μαθήματά τους. Τα εν λόγω κέντρα σπουδών μπορεί να είναι ανεξάρτητα ή να συνεργάζονται με τοπικούς παρόχους εκπαιδευτικών υπηρεσιών στη χώρα Β. Τέλος, το affiliation/networks αφορά διαφορετικούς τύπους δημόσιων και ιδιωτικών, παραδοσιακών και νέων, τοπικών και ξένων παρόχων, οι οποίοι συνεργάζονται μέσω καινοτόμων εταιρικών σχέσεων για την δημιουργία δικτύων ή ιδρυμάτων. Τα δίκτυα αυτά ή τα ιδρύματα προσφέρουν μαθήματα ή προγράμματα σε τοπικό και ξένο επίπεδο εξ αποστάσεως ή δια ζώσης (Knight, 2007).

5. Από την τυπολογία στην διασφάλιση ποιότητας

Τέλος, σύμφωνα με τα παραπάνω, μπορούμε να κατανοήσουμε ότι η ποιότητα των προγραμμάτων και των υπηρεσιών που προσφέρονται μέσω της ΔΣΑΕ έχει κεντρική σημασία για τη γνησιότητα των τίτλων σπουδών που μπορεί να απονεμηθούν στους

ενδιαφερόμενους φοιτητές. Τα προβλήματα που μπορεί να προκύψουν είναι πιθανό να σχετίζονται τόσο με το περιεχόμενο όσο και με την δομή των προγραμμάτων που προσφέρονται. Μερικά αντιπροσωπευτικά προβλήματα τέτοιων προγραμμάτων ενδέχεται να είναι το μη επαρκώς καταρτισμένο και έμπειρο προσωπικό, οι ανεπαρκείς πόροι για την κάλυψη των αναγκών του ιδρύματος, η διάρκεια του προγράμματος καθώς και οι ακατάλληλες τεχνικές διδασκαλίας όπως για παράδειγμα οι συνεχείς αλλαγές του εκπαιδευτικού προγράμματος (UNESCO, 2007). Η ύπαρξη των προαναφερθέντων προβλημάτων σχετικά με την ποιότητα της παρεχόμενης ΔΣΑΕ, δικαιολογεί την ανάγκη για ύπαρξη συστημάτων διασφάλισης ποιότητας στο συγκεκριμένο είδος εκπαίδευσης. Στο κεφάλαιο που θα ακολουθήσει θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε όχι μόνο τους λόγους για τους οποίους η ύπαρξη συστημάτων διασφάλισης ποιότητας στη ΔΣΑΕ θεωρείται αναγκαία αλλά και τον τρόπο με τον οποίο τίθενται σε εφαρμογή.

5.1 Κατευθυντήριες γραμμές για την διασφάλιση ποιότητας στην διασυνοριακή ανώτατη εκπαίδευση

Στα προηγούμενα κεφάλαια της εργασίας επιχειρήθηκε να καταδειχθεί αφενός μεν η σημασία της ΔΣΑΕ ως στοιχείου της διεθνοποίησης της ανώτατης εκπαίδευσης και αφετέρου η αναγκαιότητα ύπαρξης διαδικασιών που θα διασφαλίζουν την ποιότητα της ΔΣΑΕ. Ακριβώς για την ικανοποίηση αυτής της αναγκαιότητας, η UNESCO προχώρησε το 2005 στην έκδοση οδηγιών και κατευθυντήριων γραμμών με σκοπό την ποιότητα στην διασυνοριακή ανώτατη εκπαίδευση (UNESCO, Guidelines for Quality Provision in Cross-border Higher Education, 2005)³.

Οι κατευθυντήριες γραμμές της UNESCO αποσκοπούν στην υποστήριξη και την ενθάρρυνση της διεθνούς συνεργασίας και στη βελτίωση της κατανόησης της σημασίας που έχει η ποιότητα στην διασυνοριακή ανώτατη εκπαίδευση. Οι σκοποί των κατευθυντήριων γραμμών είναι να προστατεύσουν τους φοιτητές και τους άλλους

³ Η UNESCO σε συνεργασία με τον ΟΟΣΑ συμφώνησαν να προχωρήσουν στην εκπόνηση κοινών κατευθυντήριων γραμμών για την ποιοτική παροχή διασυνοριακής ανώτατης εκπαίδευσης, βασισμένες σε όσα πρεσβεύουν τα Ηνωμένα Έθνη και η UNESCO, ως απάντηση στην αυξανόμενη εμπορευματοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης (UNESCO, 2005).

ενδιαφερόμενους (stakeholders) από παροχές χαμηλής ποιότητας και από αναξιόπιστους και αφερέγγυους παρόχους. Επίσης, σκοπός τους είναι να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη της διασυνοριακής ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση έτσι ώστε να ανταποκρίνεται αυτή στις ανθρώπινες, κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές ανάγκες.

Προτού αναφερθούμε αναλυτικά στις κατευθυντήριες γραμμές που αφορούν έξι διαφορετικά είδη ενδιαφερομένων (stakeholders), και για την καλύτερη κατανόηση όσων θα ακολουθήσουν, είναι σημαντικό να παραθέσουμε τις προκλήσεις που έχουν προκύψει εξαιτίας της αυξανόμενης διασυνοριακής κινητικότητας των φοιτητών, του ακαδημαϊκού προσωπικού, των επαγγελματιών, των προγραμμάτων και των παρόχων εκπαιδευτικών υπηρεσιών σε σχέση πάντα με τα συστήματα διασφάλισης ποιότητας.

Ένα πρώτο ζήτημα είναι το ότι τα εθνικά συστήματα διασφάλισης ποιότητας δεν καλύπτουν τις ανάγκες ΔΣΑΕ, με αποτέλεσμα αυτό να αυξάνει τον κίνδυνο οι φοιτητές να πέφτουν θύματα παραπλανητικής πληροφόρησης από μη αξιόπιστους παρόχους. Άλλη μία πρόκληση που προκύπτει σχετίζεται με την περιορισμένη γνώση και εμπειρία των εθνικών συστημάτων διασφάλισης ποιότητας αναφορικά με τη ΔΣΑΕ. Πρόκειται για περίπλοκη πρόκληση, καθώς οι φορείς που παρέχουν ΔΣΑΕ ενδέχεται να μην έχουν συγκρίσιμα κριτήρια ως προς την ποιότητα με αυτά που εφαρμόζει η χώρα υποδοχής. Εκτός των άλλων, η αυξανόμενη ανάγκη για εθνική αναγνώριση των τίτλων σπουδών που έχουν αποκτηθεί σε άλλες χώρες, θέτει νέες προκλήσεις στους εθνικούς φορείς αναγνώρισης, γεγονός που με τη σειρά του προκαλεί διοικητικά και νομικά προβλήματα. Τέλος, τα συστήματα διασφάλισης ποιότητας στη ΔΣΑΕ έχουν ρόλο καίριας σημασίας, αφού είναι σημαντικό τα ιδρύματα να παρέχουν αξιόπιστους και υψηλής ποιότητας τίτλους σπουδών προκειμένου να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Η χορήγηση τίτλων σπουδών χαμηλής ποιότητας θα μπορούσε να βλάψει τα ίδια τα επαγγέλματα, αλλά και μακροπρόθεσμα να υπάρξει υπονόμευση της εμπιστοσύνης απέναντι στα ιδρύματα για τα επαγγελματικά προσόντα με τα οποία εφοδιάζουν τους πτυχιούχους τους (UNESCO, Guidelines for Quality Provision in Cross-border Higher Education, 2005).

Στη συνέχεια της εργασίας μας, θα αναλύσουμε τις κατευθυντήριες γραμμές που έχει θεσπίσει η UNESCO και προσβλέπουν στην διαμόρφωση ενός διεθνούς πλαισίου για

την διασφάλιση ποιότητας στη ΔΣΑΕ, το οποίο θα ανταποκρίνεται στις προαναφερθείσες προκλήσεις. Οι κατευθυντήριες γραμμές βασίζονται στην αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και σεβασμού μεταξύ των χωρών και στην αναγνώριση της σπουδαιότητας της διεθνούς συνεργασίας στην ανώτατη εκπαίδευση. Επιπλέον, αναγνωρίζουν τον κυρίαρχο ρόλο της εθνικής αρχής και την ποικιλομορφία των συστημάτων ανώτατης εκπαίδευσης. Η ανώτατη εκπαίδευση είναι ζωτικής σημασίας προκειμένου να εκφράσει μέσα από αυτήν η κάθε χώρα τη γλωσσική και πολιτιστική της ποικιλομορφία καθώς επίσης και για την τόνωση της οικονομικής της ανάπτυξης και της κοινωνικής της συνοχής⁴ (UNESCO, 2005).

Στο σημείο αυτό, θα αναφερθούμε σε αδρές γραμμές στις κατευθυντήριες γραμμές που συστήνει η UNESCO αναφορικά με τις έξι διαφορετικές κατηγορίες των ενδιαφερομένων μελών, οι οποίες είναι οι κυβερνήσεις, τα ιδρύματα/πάροχοι ανώτατης εκπαίδευσης, το φοιτητικό σώμα (φοιτητικές οργανώσεις), τα συστήματα διασφάλισης και πιστοποίησης ποιότητας, οι ακαδημαϊκοί φορείς αναγνώρισης τίτλων σπουδών και τέλος οι επαγγελματικοί φορείς.

5.1.1 Κατευθυντήριες γραμμές για τις κυβερνήσεις

Αρχικά, όσον αφορά τις κυβερνήσεις, αυτές μπορούν να ασκούν επιρροή, αν δεν έχουν την ολοκληρωτική ευθύνη, στην διασφάλιση και πιστοποίηση της ποιότητας, καθώς και στην αναγνώριση των τίτλων σπουδών. Στις περισσότερες χώρες οι κυβερνήσεις έχουν την ευθύνη του συντονισμού των πολιτικών που θα ασκηθούν στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης. Ωστόσο, σε ορισμένες χώρες η ευθύνη για την επίβλεψη της διασφάλισης

---

⁴ Ο όρος κοινωνική συνοχή έχει να κάνει με πώς τα μέλη μιας κοινότητας, που ορίζονται σε συγκεκριμένους γεωγραφικούς όρους, ζουν και εργάζονται μαζί. Μια συνεκτική κοινωνία χαρακτηρίζεται από ανθεκτικές κοινωνικές σχέσεις, από μια θετική συναισθηματική συνεκτικότητα μεταξύ των μελών και της κοινότητας κι από μια έντονη εστίαση για το κοινό καλό (Bertelsmann, Stiftung, 2013). Μέσω της κοινωνικής συνοχής θεωρείται ότι υπάρχει μια συνθήκη πολιτικής σταθερότητας και ασφάλειας μειώνοντας έτσι τις ανισότητες και τις διχογνωμίες οι οποίες μέσα σε μια κοινωνία αυξάνουν τον κίνδυνο των πολιτικών συγκρούσεων. Οι αδυναμίες στην κοινωνική συνοχή μπορεί να έχουν επιδράσεις στην οικονομική ανάπτυξη, άρα και στα επίπεδα απασχόλησης. Επιπλέον, η κοινωνική συνοχή καλύπτει όλα τα θέματα της κατανομής της ευημερίας στην κοινωνία έχοντας ως στόχο την παροχή ίσων ευκαιριών μεταξύ διαφορετικών πληθυσμιακών μονάδων. Άλλη μια διάσταση της κοινωνικής συνοχής σχετίζεται με τους κοινωνικούς δεσμούς, με τις κοινές αξίες, με την εμπιστοσύνη μεταξύ των ανθρώπων, με το αίσθημα της αλληλεγγύης και με την αίσθηση ότι ανήκεις στην ίδια κοινότητα και με κοινή ταυτότητα (Berger-Schmitt, 2002).

ποιότητας ανήκει σε κάποιο κυβερνητικό φορέα χαμηλότερου επιπέδου ή σε μη-κυβερνητική αρχή (UNESCO, Guidelines for Quality Provision in Cross-border Higher Education, 2005). Ενδεικτικά αναφέρονται στη συνέχεια κάποιες από τις κατευθυντήριες γραμμές για τις κυβερνήσεις. Οι κυβερνήσεις θα πρέπει να έχουν καθιερώσει ένα ολοκληρωμένο, δίκαιο και διαφανές σύστημα χορήγησης άδειας για τη ΔΣΑΕ. Επίσης, θα πρέπει να έχουν θεσμοθετήσει ένα αξιόπιστο και αποτελεσματικό σύστημα διασφάλισης και πιστοποίησης ποιότητας για την διασυνοριακή ανώτατη εκπαίδευση, το οποίο περιλαμβάνει τόσο τις χώρες που την παρέχουν όσο και τις χώρες που την λαμβάνουν. Επιπλέον, οι κυβερνήσεις θα πρέπει να διαβουλεύονται με τους διαφορετικούς αρμόδιους φορείς διασφάλισης και πιστοποίησης ποιότητας και να συντονίζουν την δράση τους, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Οι κυβερνήσεις κρίνεται απαραίτητο να παρέχουν ακριβείς, αξιόπιστες και εύκολα προσβάσιμες πληροφορίες σχετικά με τα κριτήρια, τα πρότυπα και τις συνέπειες αναφορικά με τη χορήγηση αδειών, την διασφάλιση ποιότητας και την πιστοποίηση της διασυνοριακής ανώτατης εκπαίδευσης. Τέλος, οφείλουν να έχουν κυρώσει τις περιφερειακές συμβάσεις της UNESCO για την αναγνώριση των τίτλων σπουδών και να έχουν δημιουργήσει συναφή εθνικά κέντρα πληροφόρησης (Vincent-Lancrin, Fisher, & Pfothenhauer, 2015)

5.1.2 Κατευθυντήριες γραμμές για τα ιδρύματα/παρόχους ανώτατης εκπαίδευσης

Κατόπιν, αναφορικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τα ιδρύματα/παρόχους ανώτατης εκπαίδευσης, τονίζεται η δέσμευσή τους προς την ποιότητα. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού, η ενεργός και εποικοδομητική συνεισφορά του ακαδημαϊκού προσωπικού κρίνεται απαραίτητη. Επιπλέον, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα/πάροχοι είναι υπεύθυνα όχι μόνο για την ποιότητα, αλλά και για την κοινωνική, πολιτιστική και γλωσσική σημασία της εκπαίδευσης και των τίτλων σπουδών που παρέχουν. Ενδεικτικά αναφέρονται στη συνέχεια κάποιες από τις κατευθυντήριες γραμμές. Τα ιδρύματα/πάροχοι οφείλουν να διασφαλίζουν ότι τα προγράμματα που παρέχουν στη χώρα υποδοχής είναι ανάλογης ποιότητας με τα προγράμματα που τα ίδια παρέχουν στη χώρα προέλευσης. Τα ιδρύματα/πάροχοι οφείλουν να διασφαλίζουν υψηλής ποιότητας διδακτικό προσωπικό και συνθήκες εργασίας οι οποίες προωθούν την ανεξαρτησία και

την κριτική έρευνα. Επίσης, συστήνεται να αναπτύσσουν και να συντηρούν εσωτερικά συστήματα διασφάλισης ποιότητας, να συμβουλευονται την αρμόδια αρχή διασφάλισης και πιστοποίησης ποιότητας στη χώρα προέλευσης και να σέβονται τα συστήματα διασφάλισης ποιότητας της χώρας υποδοχής όταν παρέχουν ΔΣΑΕ συμπεριλαμβανομένης της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Τέλος, οφείλουν να μοιράζονται καλές πρακτικές μέσω της συμμετοχής τους τόσο σε εσωτερικά ιδρυματικά δίκτυα, όσο και σε διεθνή, και να αναπτύσσουν δίκτυα και συνεργασίες που διευκολύνουν την διαδικασία της αναγνώρισης των παρεχόμενων τίτλων σπουδών ως ισοδύναμων ή συγκρίσιμων (UNESCO, Guidelines for Quality Provision in Cross-border Higher Education, 2005).

5.1.3 Κατευθυντήριες γραμμές για τις φοιτητικές οργανώσεις

Όσον αφορά τους φοιτητές οι οποίοι είναι οι άμεσοι δικαιούχοι των διασυνοριακών προγραμμάτων ανώτατης εκπαίδευσης, οι κατευθυντήριες γραμμές τονίζουν ότι οι φοιτητικές οργανώσεις είναι θετικό να συμμετέχουν ως ενεργοί εταίροι σε διεθνές, εθνικό και ιδρυματικό επίπεδο στην ανάπτυξη, παρακολούθηση και διατήρηση της παρεχόμενης ποιότητας για τη ΔΣΑΕ. Επιπλέον, οι φοιτητικές οργανώσεις θα πρέπει να μεριμνούν ώστε οι φοιτητές να ευαισθητοποιούνται τόσο σε σχέση με τους πιθανούς κινδύνους παραπλανητικών και ψευδών πληροφοριών, όσο και με τη χαμηλή ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης που μπορεί να οδηγήσει σε ανίσχυρους τίτλους σπουδών. Για το σκοπό αυτό θεωρείται απαραίτητο οι φοιτητικές οργανώσεις να διασφαλίσουν τη σωστή ενημέρωση και καθοδήγηση των φοιτητών πάνω στα προγράμματα ΔΣΑΕ και τους σχετικούς παρόχους. Τέλος, οι φοιτητές κατά την εγγραφή τους σε προγράμματα διασυνοριακής ανώτατης εκπαίδευσης, είναι σκόπιμο να παρακινούνται ως προς το να θέτουν εύστοχα ερωτήματα, πράγμα το οποίο μπορεί να επιτυγχάνεται με την παροχή καταλόγου με σχετικές ερωτήσεις (UNESCO, 2005).

5.1.4 Κατευθυντήριες γραμμές για τους φορείς διασφάλισης και πιστοποίησης ποιότητας

Εστιάζοντας το ενδιαφέρον μας στα συστήματα διασφάλισης και πιστοποίησης ποιότητας που αξιολογούν την ποιότητα της παρεχόμενης ΔΣΑΕ, αναφέρουμε ότι είναι σημαντικό να ελέγχουν το βαθμό στον οποίο διασφαλίζεται η ποιότητα στην εκπαίδευση αυτού του είδους και την ίδια στιγμή, να αξιολογούν αν και σε ποιο βαθμό δημιουργούνται συνεργασίες μεταξύ των οργάνων της χώρας που παρέχει και της χώρας που λαμβάνει ΔΣΑΕ. Τέλος, με βάση τις κατευθυντήριες γραμμές τα συστήματα διασφάλισης ποιότητας οφείλουν να συμμορφώνονται με τα τρέχοντα διεθνή έγγραφα που σχετίζονται με τη ΔΣΑΕ και να συνεργάζονται με άλλους φορείς διασφάλισης ποιότητας, είτε εσωτερικής είτε εξωτερικής (UNESCO, 2005).

5.1.5 Κατευθυντήριες γραμμές για τους φορείς ακαδημαϊκής αναγνώρισης τίτλων σπουδών

Η ακαδημαϊκή αναγνώριση των τίτλων σπουδών που παρέχονται στο πλαίσιο της ΔΣΑΕ αποτελεί το κύριο ζητούμενο στην όλη διαδικασία της ΔΣΑΕ. Κατά συνέπεια, είναι σημαντική εν προκειμένω η ευθύνη των εθνικών φορέων ακαδημαϊκής αναγνώρισης τίτλων σπουδών. Για τον σκοπό αυτό συστήνεται στους ακαδημαϊκούς φορείς αναγνώρισης να εγκαθιδρύουν και να διατηρούν τοπικά και διεθνή δίκτυα, τα οποία μπορούν να λειτουργούν ως πλατφόρμες για την ανταλλαγή πληροφοριών και καλών πρακτικών. Επίσης, συστήνεται να ενισχύουν τη συνεργασία τους με τους φορείς διασφάλισης ποιότητας προκειμένου να διαπιστώνεται ευκολότερα κατά πόσο ένας τίτλος σπουδών πληροί τα απαιτούμενα πρότυπα ποιότητας. Τέλος, συστήνεται όχι μόνο να δημιουργούν επαφές και να μοιράζονται πληροφορίες με όλα τα ενδιαφερόμενα μέλη, αλλά και να μπορούν να συνδυάζουν την ακαδημαϊκή αναγνώριση με την επαγγελματική αναγνώριση, συνδυάζοντας τα ακαδημαϊκά προσόντα με τα επαγγελματικά προσόντα που έχει ανάγκη η αγορά εργασίας (UNESCO, Guidelines for Quality Provision in Cross-border Higher Education, 2005).

5.1.6 Κατευθυντήριες γραμμές για τους επαγγελματικούς φορείς

Στην κατηγορία αυτή εμπίπτουν όχι μόνο οι επαγγελματικοί φορείς αλλά και οι εθνικοί φορείς που είναι αρμόδιοι για την επαγγελματική αναγνώριση των τίτλων σπουδών. Εν προκειμένω, αναφέρουμε ότι τα συστήματα επαγγελματικής αναγνώρισης διαφέρουν από χώρα σε χώρα κι από επάγγελμα σε επάγγελμα. Για παράδειγμα, σε ορισμένες περιπτώσεις, ένα αναγνωρισμένο ακαδημαϊκό προσόν θα μπορούσε να είναι επαρκές για την είσοδο στην επαγγελματική πρακτική, ενώ σε άλλες περιπτώσεις απαιτούνται επιπλέον ακαδημαϊκοί τίτλοι για να εισέλθει κάποιος στο επάγγελμα. Ενόψει τώρα των δεδομένων και της πραγματικότητας της διεθνούς αγοράς εργασίας, αλλά και της αυξανόμενης επαγγελματικής κινητικότητας, οι επαγγελματικοί φορείς αντιμετωπίζουν πολλές προκλήσεις τόσο με τους κατόχους ακαδημαϊκών τίτλων, όσο και με τους εργοδότες τους. Για την αντιμετώπιση των προκλήσεων αυτών συστήνεται η ανάπτυξη δικτύων πληροφόρησης, μέσω δημιουργίας επαφών μεταξύ των επαγγελματικών φορέων διαφορετικών χωρών και των ιδρυμάτων/παρόχων ανώτατης εκπαίδευσης. Τέλος, οι επαγγελματικοί φορείς είναι σημαντικό να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν κριτήρια αξιολόγησης και διαδικασίες που θα διευκολύνουν τη σύγκριση των προγραμμάτων σπουδών και των παρεχόμενων τίτλων έχοντας ως απώτερο στόχο αφενός μεν την διευκόλυνση της αναγνώρισης των τίτλων σπουδών, αφετέρου δε τον καθορισμό των μαθησιακών αποτελεσμάτων και των συναφών προσόντων (UNESCO, Guidelines for Quality Provision in Cross-border Higher Education, 2005).

6. Υλοποίηση των κατευθυντήριων γραμμών

Με δεδομένη τη ραγδαία εξάπλωση της ΔΣΑΕ, η ορθή και αποτελεσματική υλοποίηση των κατευθυντήριων γραμμών της UNESCO για την διασφάλιση της ποιότητάς της απέκτησε μείζονα σημασία. Η πλέον σημαντική πρωτοβουλία προς την κατεύθυνση αυτή ήταν η έρευνα που πραγματοποιήθηκε από τον ΟΟΣΑ για τον βαθμό στον οποίο υλοποιήθηκαν οι κατευθυντήριες γραμμές της UNESCO από τον καθένα από τους έξι εμπλεκόμενους παράγοντες (βλέπε προηγούμενη ενότητα της παρούσας εργασίας). Τα αποτελέσματα της έρευνας δημοσιεύτηκαν το 2015 σε σχετική έκδοση του ΟΟΣΑ με τίτλο «Ensuring Quality in Cross-Border Higher Education: Implementing the

UNESCO/OECD Guidelines». Τα αποτελέσματα της έρευνας αφορούσαν το έτος 2014, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι αφορούσαν τον βαθμό υλοποίησης των κατευθυντήριων γραμμών ύστερα από την πάροδο μίας δεκαετίας περίπου.

Για τον υπολογισμό του βαθμού υλοποίησης της κάθε κατευθυντήριας γραμμής από τον καθένα από τους έξι εμπλεκόμενους παράγοντες, η έρευνα χρησιμοποίησε έναν συντελεστή αξιολόγησης ο οποίος κυμαινόταν από το 0 έως το 1. Συντελεστής 1 σήμαινε πλήρη υλοποίηση (δηλαδή κατά ποσοστό 100%), ενώ συντελεστής 0 σήμαινε μηδενική υλοποίηση (δηλαδή κατά ποσοστό 0%).

Στη συνέχεια αναφέρονται συνοπτικά τα αποτελέσματα της έρευνας ως προς τον βαθμό υλοποίησης από τον κάθε εμπλεκόμενο παράγοντα συνολικά.

Οι χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ, το 2014 συμμορφώθηκαν κατά μέσο όρο 76% με τις κατευθυντήριες γραμμές, εξαιρουμένης της συμμόρφωσης προς τις κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τους φοιτητικούς οργανισμούς. Η τιμή αυτή μειώνεται στο 68% όσον αφορά φοιτητικούς φορείς για τους οποίους υπάρχουν λιγότερες πληροφορίες. Οι κυβερνήσεις και τα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης είναι οι φορείς που ακολουθούν τις περισσότερες αντίστοιχες κατευθυντήριες γραμμές, με μέσο δείκτη συντονισμού 0,77 και 0,75 από 1 αντίστοιχα. Οι οργανισμοί διασφάλισης ποιότητας και διαπίστευσης έχουν χαμηλότερο μέσο όρο εναρμόνισης 0,69, αν κι αυξήθηκε, από 0,63, το 2010. Τέλος, οι φοιτητικοί φορείς συντονίζονται με το 50% των συστάσεων, με την παρατήρηση ότι οι πληροφορίες σχετικά με τις δραστηριότητές τους ήταν γενικά ελάχιστες στις απαντήσεις της έρευνας (Vincent-Lancrin, Fisher, & Pfothenauer, 2015).

Συμπεράσματα

Συμπερασματικά, στο πλαίσιο της συγκεκριμένης εργασίας το ενδιαφέρον εστιάστηκε στο φαινόμενο της διασυνοριακής ανώτατης εκπαίδευσης, η οποία αποτελεί μία από τις διαστάσεις της διεθνοποίησης της ανώτατης εκπαίδευσης. Παραθέσαμε ενδεικτικά κάποιους από τους ορισμούς που έχουν δοθεί για τη ΔΣΑΕ και στη συνέχεια εξετάσαμε αναλυτικά τους τρεις διαφορετικούς τύπους της. Μέσα από την ανάλυση της τυπολογίας της ΔΣΑΕ έγινε φανερή η ανάγκη για την ανάπτυξη συστημάτων

διασφάλισης ποιότητας της ΔΣΑΕ. Επιπλέον, εξετάσαμε τις κατευθυντήριες γραμμές που έχει θεσπίσει η UNESCO οι οποίες προσβλέπουν στην διαμόρφωση ενός διεθνούς πλαισίου για την διασφάλιση ποιότητας στη ΔΣΑΕ.

Τέλος, εστίασαμε στην έρευνα που πραγματοποιήθηκε από τον ΟΟΣΑ για τον βαθμό υλοποίησης των κατευθυντήριων γραμμών. Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει ότι οι κατευθυντήριες γραμμές της UNESCO για την διασφάλιση της ποιότητας στην ΔΣΑΕ έχουν υλοποιηθεί κατά τρόπο ικανοποιητικό στις περισσότερες των περιπτώσεων, πλην όμως απομένει ακόμη πολλή δουλειά να γίνει σε κάποιες περιπτώσεις που υστερούν, είτε αναφερόμαστε σε συγκεκριμένες χώρες είτε αναφερόμαστε σε συγκεκριμένους παράγοντες που εμπλέκονται στην όλη διαδικασία. Το συμπέρασμα αυτό δείχνει ότι οι κατευθυντήριες γραμμές εξακολουθούν να έχουν μεγάλη χρησιμότητα και ότι η παρακολούθηση της υλοποίησής τους πρέπει να συνεχιστεί με αμειώτους ρυθμούς.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Τσαούσης, Δ. (2003). *Από τη Διεθνοποίηση των Πανεπιστημίων προς την Παγκοσμιοποίηση της Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Gutenberg.

Berger-Schmitt, R. (2002). Social Cohesion between the Member States of the European Union. *Past Developments and Prospects for an Enlarged Union* , 38, 721-748.

European Parliament. (2015). *Internationalisation of Higher Education*. Brussels: European Union.

Knight, J. (2005). *Borderless, Offshore, Transnational and Cross-border Education: Definition and Data Dilemmas*. London: The Observatory on Borderless Higher Education.

Knight, J. (2005). Borderless, Offshore, Transnational and Cross-dorder Education: Definition and Data Dilemmas. *The OBSERVATORY on borderless higher education*, 1-26.

Knight, J. (2007). Cross-border Higher Education: Issues and Implications for Quality Assurance and Accreditation. *Higher Education in the World* 2007, 134-146.

Knight, J. (1994). *Internationalisation: Elements and Checkpoints*. Ottawa: Canadian Bureau for International Education.

Knight, J. (2004). Internationalization Remodeled: Definition, Approaches, and Rationales. *Journal of Studies in International Education*, 1, pp. 5-31.

OECD, & The World Bank. (2007). *Cross-border Tertiary Education: A Way towards Capacity Development*. Centre for Educational Research and Innovation.

UNESCO. (2005). *Guidelines for Quality Provision in Cross-border Higher Education*. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation.

UNESCO. (2007). *UNESCO-APQN Toolkit: Regulating the Quality of Cross-Border Education*. Thailand: UNESCO Asia and Pacific Regional Bureau for Education.

Van Der Wende, M., Beerkens, E., & Teichler, U. (1999). Internationalisation as a cause for innovation in higher education. Στο M. Van Der Wende, E. Beerkens, & U. Teichler, *From the Eye of the Storm* (σσ. 65-93). Dordrecht: Springer.

Vincent-Lancrin, S., Fisher, D., & Pfothner, S. (2015). *Ensuring Quality in Cross-Border Higher Education: Implementing the UNESCO/OECD Guidelines*. Paris: OECD.